Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda, Cornel Sigmirean (Editors)
MEDIATING GLOBALIZATION: Identities in Dialogue
Arhipelag XXI Press, 2018

STYLISTIC PROFILING IN THE TRANSLATION OF SPECIALIZED TEXTS

Reka Suba

Assoc. Prof., PhD, Sapientia University of Tîrgu Mureș

Abstract:The stylistic structure and the textual stylistics belong to the field of semantics. Our study wishes to approach the issue of style and stylistic implications in specialized texts. We have analysed certain lexical units that display some peculiarities in point of style, and the way they contribute to the shaping of the overall meaning of the text.

Keywords: stylistic structure, stylistic value, colloquial style, slang, the role of slang

Structura stilistică a textelor şi stilul fiind parte integrantă a semanticii textului, studiul de faţă doreşte să cerceteze pe texte de specialitate valoarea stilistică a anumitor elemente lexicale şi structurale ieşite în evidenţă din punct de vedere stilistic, precum şi contribuţia acestora în procesul de formare a structurii semantice globale a textului.

Punctul nostru de pornire este concepţia gramaticii cognitive asupra reprezentării lexicale şi gramaticale, considerându-le strâns legate de toţi componenţii contextuali şi situaţionali, conform unor scheme generale, cuprinzând atât partea formală, cât şi pe cea semantică (Langacker 1987, Lakoff 1987, apud Tolcsvai 1996). Aşadar, structura gramaticală şi semnificaţia nu sunt doi componenţi independenţi şi autonomi, ci relaţia lor strânsă se evidenţiază atât la nivelul producerii textului, cât şi la cel al receptării: forma gramaticală, structurile sintagmatice şi sintactice contribuie în egală măsură la semnificaţia rezultată a textului. Sensul noţiunii specifice a iconicităţii în gramatica cognitivă constă tocmai în faptul că o relatare poate fi făcută sub mai multe forme gramaticale, dar transferabilitatea reciprocă nu confirmă echivalenţa sensurilor, acestea totdeauna diferă într-o măsură mai mică sau mai mare. Structura gramaticală este o construcţie instituită prin structuri simbolice înglobând cele două poluri, cel fonologic şi cel semantic. Această structură se formează prin integrarea substructurilor conforme, iar regulile de compoziţie de fapt sunt nişte scheme structurale. Aceste scheme ori se realizează cu specificaţii mai clare, ori se formează altele noi din cele de bază, prin procedeul extinderii. Relaţiile gramaticale se formează prin interconectarea caracteristicilor cognitive a modelului şi a rolurilor semantice prototipale (agent, pacient). Percepţia, prelucrarea şi reprezentarea lingvistică se bazează pe diferenţierea dintre figură (profil) şi bază sau fundal. Această relaţie dintre bază şi profil este considerat un element-cheie şi la nivelul frazei, dar mai cu seamă la nivelul lexical (Tolcsvai 1996: 206). Aşadar, în structura semantică a textului unele elemente semantice (unităţi lexicale sau grupuri de cuvinte şi expresii) pot căpăta rol de figură, faţă de toţi ceilalţi componenţi care formează baza sau fundalul textului. Studiul de faţă doreşte să analizeze modalităţile de transpunere a acestui rol în cazul traducerii textelor de specialitate, mai precis în cazul traducerii emisiunilor culinare televizate.

BDD-V4597 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:50:26 UTC)

În ultimii ani s-au înmulţit considerabil emisiunile culinare de la diferite posturi de televiziune, precum şi canalele specializate pe gastronomie. Cert este faptul că aceste emisiuni sunt foarte apreciate de telespectatori, deoarece reprezintă o oportunitate bună pentru a învăţa de la cei mai bine cotaţi bucătari ai lumii, de a urmări noutăţile din domeniu şi pentru a afla noi reţete culinare. Numeroşi bucătari-şefi, dintre cei mai buni din lume, realizează emisiuni proprii de gătit, această industrie devenind una de mare succes peste tot, modalitate prin care ei câştigă popularitate şi renume, devenind vedete şi realizând venituri considerabile. Emisiunile culinare ale marilor bucătari-şefi se pot urmări atât la posturile de televiziune prin cablu, cât şi online, pe diferite pagini de internet cu specific culinar sau chiar pe site-urile bucătarilor.

Majoritatea emisiunilor culinare au ca tematică prepararea mâncărurilor acasă, cu ingrediente accesibile şi simple, iar în ceea ce priveşte modul de exprimare, în general este prezentă nomenclatura specifică gastronomică, cu multe neologisme terminologice aparţinând unui limbaj de specialitate, cel al meseriei culinare. În cadrul acestui tip de comunicare orală teledifuzată cu caracter formal sau cel mult semiformal, se poate observa însă şi o orientare către un discurs în care rolul predominant îi revine funcţiei de divertisment.

Corpusul analizat[1] se încadrează în acest tip de discurs, având un caracter mai mult informal, prin atmosfera degajată a emisiunii, prin gazdele aparţinând unor subculturi urbane şi prin folosirea unui limbaj argotic, toate aceste elemente ale contextului contribuind la strategia de construire a unei conexiuni la nivel psihologic între emisiune şi telespectatorii tineri.

În profilul stilistic al textului tocmai elementele şi structurile lexicale argotice ies în evidenţă şi capătă rol de figură, pe fundalul discursului obişnuit gastronomic neutru, iar acest amestec lexical specific şi globalizat deopotrivă are la bază o axiologie care implică în acelaşi timp produsul, bucătarul, clientul şi limbajul, şi este cea a organizări în jurul unui sistem de valori esenţiale, axate pe formele de manifestare a spiritului tânăr.

După cum remarcă Rodica Zafiu, argoul fascinează prin "exotism şi familiaritate, fiind un limbaj deopotrivă depărtat şi apropiat, al altora şi al nostru. (…) Argoul e o ilustrare a posibilităţilor ludice şi estetice ale limbii; un spaţiu în care îşi manifestă creativitatea uneori vorbitori anonimi, dotaţi cu ingeniozitate şi umor" (2010: 19).

De precizat este însă că în corpusul vizat se recurge la un argou comun sau general, un argou modern (Milică 2009), cu elemente împrumutate din zona argoului interlop, folosit din raţiuni de expresivitate şi nonconformism.

Câteva exemple alese în mod aleatoriu pentru termeni şi structuri argotice, expresive şi ludice, precum şi pentru asocieri lexicale inedite şi amuzante, în varianta originală şi în traducere:

- "…kínai vendégem bemutatja, hogy egy yakitori grillen is lehet wokban készült ételt *villantani*. Utána Gáborhoz érkezik vendége, egy *fekete öves BBQ mester*..." – expresia *villant* (a străluci, în sensul de a se etala), ducând prin asociere la bliţul aparatului de fotografiat, este eliminată din versiunea în limba română, fără a avea consecinţe însemnate la nivelul structurii semantice, dar unitatea sintagmatică *fekete öves BBQ mester* este redată în întregime şi cu aceeaşi valoare stilistică şi în textul tradus: „…oaspetele meu chinez ne va demonstra că se pot face preparate într-un vas wok chiar şi pe un grătar yakitori. Apoi Gabor va avea un oaspete, un *maestru bucătar cu centură neagră la barbeque*…".

[1]Serialul gastronomic *Grătar urban*, având patru episoade, difuzate de TvPaprika, cu textul original în limba maghiară şi subtitrat în limba română.

BDD-V4597 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:50:26 UTC)

- „Ma is, mint mindig, a Fény utcai piacról érkezik a *hardware* a *kajáink*hoz. *Haveri alapon* Feri a szárnyasokat, Peti az emlősöket *menedzseli*. (…) *A jó isten áldjon meg* minden kedves, éhes nézőt. Első receptünk ma, sőt első kettő, *izomból* nagy marhahús levesbe és szendvicsbe. Jól mondom, mesterem?" – expresia aparţinând terminologiei IT *hardware*, o componentă a calculatorului, aici dobândeşte o utilizare figurată, într-un sens neobişnuit (şi anume: bază), fiind tradus tocmai prin explicitare, cu sintagma *ingrediente de bază*; termenul argotic *kaja*, utilizat frecvent în rândul tinerilor, este eliminat din traducere, cel mai probabil din motive tehnice privind regulile adaptării pentru subtitrare; sintagma argotică *haveri alapon* (pe bază de amiciţie) este înlocuită cu substantivul prieteni, decalând registrul stilistic spre zona limbii standardizate; predicatul verbal *menedzseli* (gestionează), o preluare din fondul comun, dar transformat într-un element argotic, este tradusă prin *se ocupă de*, având un sens mai larg şi fără conotaţiile termenului din limba sursă; expresia *A jó isten áldjon meg*, prin traducerea *Să binecuvânteze bunul Dumnezeu* pierde tocmai acea ambiguitate semantică din limba sursă, care provine din utilizarea sa ca mustrare şi ceartă în limbajul cotidian, menţinându-se doar sensul denotativ al enunţului, fără vreo valoare pragmatică şi stilistică anume; folosirea termenul argotic *izomból* denotă o mare creativitate lingvistică a vorbitorului, referindu-se prin această expresie atât la tipul de carne, cât şi la sensul adverbial *din start*, dar în traducere se menţine doar acesta din urmă: „Astăzi, ca şi întotdeauna, ingredientele de bază sosesc de la piaţa din strada Fény. Apelăm la prieteni, Feri se ocupă de carnea de pasăre, iar Peti de mamifere. (…) Să binecuvânteze bunul Dumnezeu telespectatorii noştri dragi şi flămânzi. Prima noastră reţetă de azi, adică primele două, din start, vor fi o supă şi un sandviş. Zic bine, maestre?".

După cum se observă, pe lângă termenii specifici limbajului argotic, se utilizează în mod frecvent şi termeni din limba comună care au conotaţii metaforice în argou, dar general-valabil este o intensă metaforizare a expresiei, metaforele devenind de fapt tranzacţii între contexte care „pun în joc o interacţiune sau o opoziţie verbală între două conţinuturi semantice: cel al expresiei în utilizarea sa metaforică şi cel al contextului literar ocurent. Metafora nu mai are funcţie pur ornamentală, ci semnificantă şi cognitivă" (Oană 2012: 152).

Aceste metafore din argou sunt de tipul implicaţiei, termenul metaforizat fiind înlocuit cu unul metaforic. În corpusul analizat se găsesc atât metafore nominale, cât şi verbale, sub mai multe forme de realizare: ori printr-un termen unic, ori prin sintagme, expresii sau locuţiuni.

Alte câteva exemple pentru termeni argotici nominali şi verbali, în mare parte proveniţi din limbajul cotidian, dar trecuţi printr-o modificare semantică:

- „*Rátolok* egy kis olajat." – „Torn puţin ulei." sau „mindegyikre egy pár cseppet *toljál* belőle" – „pune câteva picături pe fiecare bucată" - verbul *rátol* (a împinge, a apăsa) este un termen devenit argotic prin schimbarea câmpului semantic, în traducere apărând corespondentul său din limbajul comun.
- „Wu *mindenen játszik*." – sintagma *mindenen játszik* are sensul de a se pricepe la toate instrumentele, şi datorită acestui transfer de câmp semantic, în registrul familiar-argotic devine marcă a expresivităţii. În traducere: „Wu se pricepe la toate."

BDD-V4597 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:50:26 UTC)

- „*Meg tudsz ereszteni* abba a kamerába egy Jackie Chan-es félmosolyt ?" – *megereszt* (a da drumul) folosindu-se în sens figurat numai în registrul familiar-argotic. În traducere: „Ţi-ar ieşi un semi-zâmbet ca al lui Jackie Chan ?"
- „Egy csodálatos uborkával *megyünk*…" – *megyünk* (venim) din cauza conotaţiilor contextuale devine un termen argotic, în traducere: „Avem nişte castraveţi minunaţi."
- „Kifejezetten *csípem.*" – *csípem* (a ciupi, a apuca) termen argotic caracteristic registrului, tradus prin: „Îmi place mult."
- „Tálalásban nem vagyok *izmos*…" – *izmos valamiben* (în sens de a fi bun în ceva), metaforă nominală cu valoare calificativă, tradusă prin: „La servire nu mă prea pricep."
- „egy igazi *nagyágyú*" - *nagyágyú* (artilerie grea) fiind o metaforă nominală, tradusă prin: „maestru în arta pregătirii grătarelor"
- „Kicsit *csövi* az a poharunk nem?" – csövi (vagabond, în sens de jerpelit), o abreviere orală, în traducere: „Acel pahar nu arată prea bine, nu ?"
- *zsír, király* etc. - metafore adjectivale cu valoare adjectivală superlativă cu sensul de foarte bun, de calitate superioară, traduse prin *mişto, marfă* etc.

Aceşti termeni metaforici care ies în evidenţă prin caracterul lor argotic din fundalul discursului gastronomic, susţin aspectul argoului de limbaj deosebit de inovator şi expresiv. Referitor la transferul câmpurilor semantice, aflate la baza metaforizării, Rodica Zafiu foloseşte termenul de derivare sinonimică:

„Un termen devenit argotic, cu sensul modificat prin metaforă sau metonimie, poate fi înlocuit (mai ales când este cuprins într-o expresie) cu sinonime ale sensului de bază, care ajung astfel să stabilească procese metaforice similare sau/şi să intre în aceeaşi construcţie. (…) De obicei nu este vorba despre sinonime propriu-zise, ci de cuvinte din aceeaşi sferă semantică sau care au în comun trăsăturile pe care se bazează metaforizarea" (Zafiu 2010: 62).

Exemplele prezentate în limba sursă şi în traducere demonstrează însă că majoritatea termenilor argotici din limba sursă s-au eliminat din textul tradus, fiind înlocuiţi cu corespondentul lor din vocabularul fundamental, sinonime cu valoare stilistică neutră, şi în acest fel profilarea stilistică la nivelul limbajului a devenit mult mai puţin pregnantă în limba ţintă, decât în limba sursă. Astfel, cu schimbarea canalului de transmisie din limbajul oral (în limba sursă) în limbă scrisă (în limba ţintă), cu reguli şi convenţii specifice privind expresia, profilarea stilistică şi poziţionarea registrului cad în sarcina altor componente ale emisiunii, cum ar fi situaţia şi contextul comunicării, vestimentaţia, tunsoarea şi tatuajele prezentatorilor, spiritul ludic şi glumeţ care se observă în comportamentul lor, precum şi imaginea în ansamblu a platoului de filmare, toate acestea având o funcţie identitară şi devenind mijloace „de solidarizare şi de diferenţiere faţă de cei din afara comunităţii underground" (Zafiu 2010: 15).

BIBLIOGRAPHY

Banczerowski, Janusz 2002: A profilírozás mint nyelvészeti fogalom. *Magyar Nyelvőr*, 126. évf., 2002/3., 321-328. http://nyelvor.c3.hu/period/1263/126307.pdf

Ciolac, Antonia 2016: "Străinisme" lexical culinare în emisiuni teledifuzate româneşti I. In: *Limba română*, LXV (1), Section Lexicografie, Editura Academiei, Bucureşti, pp. 37-45. http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A24872/pdf

BDD-V4597 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:50:26 UTC)

Ciolac, Antonia 2016: "Străinisme" lexical culinare în emisiuni teledifuzate româneşti II. In: *Limba română*, LXV (3), Section Lexicografie, p. 399-407, Editura Academiei, Bucureşti, pp. 37-45.http://www.diacronia.ro/en/indexing/details/A25726/pdf
Drugă, Luminița 2017: Creativitate lingvistică în denumirea unor preparate culinare tradiționale de frupt/dulce sau de post adaptate la spațiul urban moldovenesc. In: *Numele şi numirea. Actele Conferinţei Internaţionale de Onomastică*, ediţia a IV-a, Secțiunea Sacred and profane in names in public space, Editura Mega, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, p. 768-780. https://onomasticafelecan.ro/iconn4/proceedings/4_7_Druga_Luminita_ICONN_4.pdf
Dumitru, Irimia 1999. *Introducere în stilistică*, EdituraPpolirom, Iaşi.
Lakoff, George 1987: *Women, Fire and Dangerous Things*. The University of Chicago Press.
Langacker, Ronald W. 1987: *Foundations of Cognitive Grammar*. Vol. I., Stanford, California.
Milică, Ioan 2009: *Expresivitatea argoului*. Editura Universităţii Alexandru Ioan Cuza, Iaşi, 2009, prefaţă de Dumitru Irimia.
Munteanu Siserman, Mihaela 2013: Nume de preparate culinare autohtone în perspectiva globalizării. In: *The Proceedings of the European Integration Between Tradition and Modernity Congress 5*, Editura Universităţii Petru Maior, Tg-Mureş, pp. 431-443. http://www.upm.ro/facultati_departamente/stiinte_litere/conferinte/situl_integrare_europeana/Lucrari5/IETM5_Part53.pdf
Oană, Mihaela 2012: Câteva aspecte ale creaţiei metaforice din argoul adolescenţilor de azi. Editura Universităţii din Bucureşti. http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/V929/pdf
Tolcsvai Nagy, Gábor 2000. A kognitív nyelvészet elméleti hozadéka a szövegtan számára. In: *Magyar Nyelvőr*, 124. évfolyam 4. szám, 2000. október-december, 494-500. http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1244/124411.htm
Tolcsvai Nagy, Gábor 1996. *A magyar nyelv stilisztikája*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
Zafiu, Rodica 2010. *101 cuvinte argotice*. Humanitas, Bucureşti.

BDD-V4597 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:50:26 UTC)